

METROPOLITAN
U LISINSKOM

J. Offenbach:

HOFFMANNOVE PRIČE

Subota, 31. siječnja 2015., 19 sati

The Met
ropolitan
Opera **HD**
LIVE

METROPOLITAN U LISINSKOM

J. Offenbach:

HOFFMANNOVE PRÍČE

Subota, 31. siječnja 2015., 19 sati

THE MET: LIVE IN HD SERIES IS MADE POSSIBLE BY A GENEROUS GRANT
FROM ITS FOUNDING SPONZOR

Neubauer Family Foundation

GLOBAL CORPORATE SPONSORSHIP OF THE MET LIVE IN HD
IS PROVIDED BY

Bloomberg

THE HD BROADCASTS ARE SUPPORTED BY

Toll Brothers
America's Luxury Home Builder

The Met
ropolitan
Opera

Jacques Offenbach

LES CONTES D' HOFFMANN

HOFFMANNOVE PRÍČE

Fantastična opera u tri čina
s prologom i epilogom

Libreto: Jules Barbier i Michel Carré prema
motivima iz pripovjedaka E. T. A. Hoffmanna

SUBOTA, 31. SIJEČNJA 2015.

POČETAK U 19 SATI.

Praizvedba:

Opéra-Comique, Paris, 10. veljače 1881.

Prva hrvatska izvedba:

Hrvatsko zemaljsko kazalište,
Zagreb, 19. travnja 1902.

Prva izvedba u Metropolitanu:
11. siječnja 1913.

Premijera ove izvedbe u Metropolitanu:
3. prosinca 2009.

HOFFMANN **Vittorio Grigolo**

OLIMPIJA **Erin Morley**

ANTONIJA/STELLA **Hibla Gerzmava**

GIULIETTA **Christine Rice**

NICKLAUSSE/MUZA **Kate Lindsey**

LINDORF/COPPÉLIUS/DR. MIRACLE/DAPERTUTTO

Thomas Hampson

ANDRÈS/COCHENILLE/FRAZ/PIECHINACCIO

Tony Stevenson

NATHANAEL/SPALANZANI **Dennis Petersen**

HERMANN/SCHLÉMIL **David Crawford**

LUTHER/CRESPEL **David Pittsinger**

GLAS ANTONIJIJINE MAJKE **Olesya Petrova**

ZBOR I ORKESTAR METROPOLITANA

ZBOROVOĐA **Donald Palumbo**

DIRIGENT **Yves Abel**

REDATELJ **Bartlett Sher**

SCENOGRAF **Michael Yeargan**
KOSTIMOGRAFINJA **Catherine Zuber**

OBLIKOVATELJ RASVJETE **James F. Ingalis**
KOREOGRAF **Dou Dou Huang**

Prva stanka poslije prologa i prvoga čina.
Druga stanka poslije drugoga čina.
Svršetak oko 22 sata i 45 minuta.
Tekst: francuski
Titlovi: engleski

SADRŽAJ

PROLOG

Prolog operi događa se ranih godina devetnaestoga stoljeća u Lutherovoj krčmi u Nürnbergu u kojoj se okupljaju studenti; sve miriše na vino i pivo. Pjesnik Hoffmann zaljubljen je u opernu pjevačicu Stellu. U nju je zaljubljen i bogati savjetnik Lindorf, prvi zao duh u operi, koji daje svojemu sluzi Andrèsu pismo s naredbom da ga preda Hoffmannu. U njemu Stella poziva Hoffmanna na sastanak nakon predstave *Don Giovanni*. Hoffmann zatim pjeva raspoloženoj družini jedan od najpoznatijih odlomaka opere,

pjesmu o patuljku Kleinzacku („Il était une fois à la cour d' Eisenach“ – Bijaše jednom na dvoru u Eisenachu). U zanosu pjesme misli mu odlete ženi koju je volio. Je li to žena? Ili sama muza poezije? Prepoznaje Lindorfa kao svojega suparnika i njih se dvojica sukobljavaju. Prekida ih Muza koja je preuzela lik Hoffmannova prijatelja Nicklaussea. Hoffmann predosjeća nesreću. Na kraju pristaje ispričati priču o svojim trima prošlim ljubavima.

PRVI ČIN – OLIMPIJA

Prva Hoffmannova ljubav bila je Olimpija. Ekscentrični znanstvenik i pronalazač Spalanzani stvorio je mehaničku lutku i nazvao je Olimpija. Predstavlja je kao svoju kćer i Hoffmann se u nju zaljubljuje. Spalanzanijev partner Coppélius nudi Hoffmannu na prodaju čarobne naočale kroz koje Olimpija izgleda još ljepša („J'ai des yeux“ – Imam oči). Vidjevši Hoffmannovu obuzetost Olimpijom, Coppélius savjetuje Spalanzaniju da Hoffmanna oženi njome. Od Spalanzanija traži udio u dobitku koji očekuju od svoje lutke, a Spalanzani mu daje bezvrijednu mjenicu.

Dolaze uzvanici i Olimpija ih oduševljava briljantnom pjesmom („Les oiseaux dans la

charmille“ – Ptice u grabovu drvoredu) koja se nekoliko puta prekida jer lutkin mehanizam treba ponovno naviti. Hoffmann to ne primjećuje, jer je gleda čarobnim naočalama, i sve se više zaljubljuje. Na njegove izljeve ljubavi Olimpija odgovara mehaničkim slogovima. U plesu koji slijedi ona se vrti sve brže i brže jer je mehanizam izmakao kontroli, a Hoffmann se iscrpljen ruši i pri padu razbija naočale. Otkrivši da je mjenica lažna, Coppélius se bijesan vraća i razbija lutku. „Platio si mi lažnim novčanicama“, kaže Spalanzaniju i nastavlja: „Ali ja sam ti se osvetio i razbio našu lutku.“ Gosti se rugaju Hoffmannu, jer se zaljubio u lutku, u automat. Nicklausse ga tješi. Napokon on nije jedini koji se zaljubio u lutku.

DRUGI ČIN – ANTONIJA

U kući smo savjetnika Crespela u Münchenu. Njegova kći Antonija od majke je naslijedila krasan glas, ali i bolest koja je polako odvlači u smrt. U pjevanju nalazi smisao života i utjelovljenje svoje ljubavi s Hoffmannom, a pjevanje će je odvesti u grob. Na početku čina Antonija pjeva tužnu ljubavnu pjesmu u spomen na mrtvu majku („Elle a fui, la tourterelle“ – Pobjegla je grlica). Otac ju je odvuкао od Hoffmanna u nadi da će prekinuti taj odnos i moli je da se odrekne pjevanja. Od majke nije naslijedila samo glas, nego i slabo srce pa je svaki napor poguban za njezino zdravlje. Kad Hoffmann ipak dolazi, oni se prepuštaju ljubavi i pjevaju dok se ona ne onesvijesti („C' est une chanson d'

amour“ – To je ljubavna pjesma). Crespel se vraća uznemiren zbog dolaska nadriliječnika Dr. Miraclea koji je liječio njegovu suprugu kad je umirala, a sada se pretvara da liječi njegovu kćer. Dr. Miracle zapravo iskorištava fikciju glasa Antonijine majke koja je navodi da i dalje pjeva. Crespel ga optužuje za ženinu smrt i tjera iz kuće. Hoffmann, koji je čuo taj razgovor, moli Antoniju da se odrekne pjevanja, ali ona to odbija pa kad on ode, opet dolazi Dr. Miracle. Doziva glas Antonijine majke koja želi da joj kći postigne slavu koju je ona postigla. Antonija se ne može oduprijeti zovu i pjeva, a Dr. Miracle je bjesomučno prati na violini. U zanosu pjeva, Antonija se onesvješćuje, a Miracle je hladnokrvno proglašava mrtvom.

Foto: Metropolitan opera

TREĆI ČIN – GIULIETTA

Priča o venecijanskoj kurtizani Giulietti događa se u njezinoj palači. Počinje glasovitom barkarolom („Belle nuit, ô nuit d' amour“ – Lijepa noći, ljubavna noći) koju pjevaju ona i Nicklausse. U palači je zabava. Hoffmann rugajući se pjeva o tjelesnim užicima, ali i dalje traži svoj ideal ljubavi u ženi. Giulietta ga upoznaje sa svojim ljubavnikom Schlémilom, a Nicklausse upozorava pjesnika da se kloni kurtizaninih čari. Hoffmann mu kaže da ga ona ne zanima. Treći zao duh, Dappertutto, velikim sjajnim dijamantom potkupljuje Giuliettu da ukrade za njega Hoffmannov odraz u ogledalu, upravo onako kako je ukrala Schlémilovu sjenu („Scintille, diamant“ – Sjaji, dijamante). Hoffman se sprema otići,

ali ga Giulietta u ljubavnom duetu navede da joj prizna svoju ljubav („O Dieu! De quelle ivresse“ – Bože, kakve opojnosti). Schlémil se vraća i optužuje Giuliettu da ga je ostavila zbog Hoffmanna, koji s užasom shvaća da ne vidi više svoj lik u ogledalu. Slijedi septet, rijedak u opernoj literaturi. Schlémil izaziva Hoffmanna na dvoboj, ali ga pjesnik u dvoboju ubija i uzima mu ključ Giuliettine sobe. No prekasno je, soba je prazna. Giulietta odlazi u gondoli u zagrljaju patuljka Pitichinaccia uz zvuke barkarole.

EPILOG

Vraćamo se u Lutherovu krčmu. Hoffmann je završio svoje tri priče i jedino želi sve zaboraviti. Vjerni Nicklausse shvaća da su tri

Hoffmannove ljubavi – Olimpija, Antonija i Giulietta – zapravo tri različita izričaja jedne te iste žene kojima je podlegao. Oni su sadržani u četvrtoj – Stelli – divi. Hoffmann je očekuje. No kad ona dode, već je mrtav pijan pa ona odlazi s Lindorfom. Nicklausse ponovno postaje Muza poezije, utjelovljenje dobra, koja prati Hoffmanna i štiti ga. Poziva pjesnika da utjehu nađe u svojem stvaralačkom geniju.

VEČERAŠNJI INTERPRETI

Gotovo svi izvođači u ovoj se predstavi prvi put susreću sa svojim ulogama u njoj. Kompleksnu ulogu Hoffmanna pjeva talijanski tenor **Vittorio Grigolo** (1977.) kojega se sjećamo iz televizijske realizacije *Rigoletta* uživo iz Mantove 2010. i prošle sezone u *Met Live in HD* kao Rodolfa u *La Bohème*. Pjevati je počeo kao dječak u zboru Sikstinske kapele

Vittorio Grigolo

u Vatikanu i ondje se nastavio školovati. S trinaest godina pjevao je Pastira u *Tosci* u Rimu s Lucianom Pavarottijem pa su ga prozvali "Il Pavarottino" – mali Pavarotti. S osamnaest je već bio u ansamblu Bečke državne opere, s dvadeset tri u ansamblu milanske Scale. Njegov najveći dosadašnji diskografski uspjeh je uloga Tonyja u *West Side Story* (Priči sa zapadne strane) 2007. godine s Novozelandskom Hayley Westenra u ulozi Marie, koju je Zaklada *Leonard Bernstein* pripremila u povodu 50. godišnjice izvorne produkcije djela na Broadwayu. Prvi put u Metropolitanu nastupio je 2010. u ulozi Rodolfa i u njemu je još pjevao Vojvodu od Mantove i ostvario dvadesetak nastupa. Četiri uloge demona povjerene su **Thomasu Hampsonu** (1955.), jednom od najistaknutijih vokalnih umjetnika druge polovice 20. i početka 21. stoljeća. Američki bariton rođen je u Elkhartu, Indiana, a školovao se u Spokaneu, Washington. Kvalitetu njegova glasa otkrila je katolička redovnica koja mu je bila i prva pjevačka pedagoginja; tako je diplomirani politolog počeo studirati pjevanje. Pritom je radio kojekakve poslove – bio je i konobar u jednom njemačkom restoranu – da bi se uzdržavao. Debitirao je kao devetnaestogodišnjak u Spokaneu u maloj ulozi u operi *Ivica i Marica* Engelberta Humperdincka. Godine 1981. bio je jedan od pobjednika Metropolitan Opera National Council Auditions i te je godine počeo europsku karijeru trogodišnjim angažmanom u Njemačkoj operi na Rajni u Düsseldorfu. Nastavio se usavršavati kod Elisabeth Schwarzkopf i prihvatio je angažman u Operi u Zürichu. I počela je njegova velika karijera opernog i koncertnog pjevača. Osvario je osamdesetak uloga, u rasponu od Rossinijeva Figara u *Seviljskom brijaču* do najnovije u Metropolitanu, Bergova Wozzecka. Spomenut

Thomas Hampson

ćemo još neke: Don Giovannija, Guillaumea Tella, Hamleta, Evgenija Onjegina, Posu u *Don Carlu*, Germonta u *Traviati*, Macbetha, Simona Boccanegru, Amfortasa u *Parsifalu*, Busonijeva Doktora Fausta, Scarpiju u *Tosci*, Jaga u *Otellu*, Athanaela u Massenovoj *Taidi*, Mandryku u *Arabelli* Richarda Straussa, Hindemithova Slikara Mathisa. Vrhunski je izvođač njemačke romantične koncertne popijevke. Osobito se ističe kao tumač djela Gustava Mahlera. Smatra se ambasadorom američke popijevke. Od prvog nastupa u listopadu 1986. u ulozi Grofa u *Figarovu piru*, u Metropolitanu je ostvario 24 uloge i više od dvije stotine nastupa. Ostvario je i više od 170 snimki, od kojih su mnoge dobile razne diskografske nagrade. Kao Wolfram u *Tannhäuseru* dobio je Grammy za najbolju opernu snimku. Godine 1992. bio je Pjevač godine u izboru časopisa *Musical America*. Nazivaju ga „velikim intelektualcem klasične

glazbe“, „baritonom koji razmišlja“ i smatraju ga „opsesivnim perfekcionistaom“.

Četiri Hoffmannove ljubavi pjevaju Erin Morley, Hibla Gerzmava i Christine Rice. Olimpija je američka sopranistica **Erin Morley** (1980.) koje se sjećamo kao Woglinde u *Sumraku bogova* u *Met Live in HD*. Rođena je u Salt Lake Cityju, Utah, diplomirala na Juilliard School of Music u New Yorku, a magistrirala na Eastman School of Music. Dobitnica je 2006. prve nagrade na Licia Albanese – Puccini natjecanju. Iste je godine debitirala u Gradskoj operi u New Yorku kao Giannetta u *Ljubavnom napitku*. Od 2007./2008. članica je Metropolitan Opera Lindemann Young Artist Development Program (Lindemannov program za razvoj mladog umjetnika), prvi je put nastupila u Metu 2008. kao Pjevač u Puccinijevoj *Manon Lescaut*. U njemu je ostvarila nekoliko manjih uloga u *Arijadni na Naxosu*, *Razgovorima karmelićanki*, *Ivici i Marici*, *Šumsku pticu* u *Siegfriedu* i veliku – Sophie u *Kavaliru s ružom* – i šezdesetak nastupa. Jedna je od koloraturnih soprana današnjice koji najviše obećavaju. Antoniju i Stellu pjeva sopranistica iz Abhazije **Hibla Gerzmava** (1970.). Diplomirala je 1994. na Moskovskom državnom konzervatoriju i osvojila Grand Prix na Natjecanju *Čajkovski*, 1996. je magistrirala. Od 1995. solistica je Moskovskog akademskog muzičkog teatra Stanislavski i Nemirovič Dančenko. Godine 2008. pjevala je Tatjanu u *Evgeniju Onjeginu* u londonskom Covent Gardenu. U svojoj domovini uživa velik ugled i njezin program “Hibla Gerzmava poziva” najvažniji je kulturni događaj u Abhaziji. U rujnu 2010. prvi put je nastupila u Metropolitanu upravo u ulogama Antonije i Stelle. U Metu je još pjevala Mimì u *La Bohème* i Liù u *Turandot*, ukupno dvadesetak nastupa. Godine 2011. u pariškom Palaisu Garnier nastupila je kao

Hibla Gerzmava

Vitellia u Mozartovu *Titusu* (La Clemenza di Tito) i s Marijinskim kazalištem iz Petrograda sudjelovala na turneji po Japanu. Godine 2012. nagrađena je naslovom Narodnog umjetnika Rusije. Prošle godine pjevala je na svečanosti zatvaranja Zimskih olimpijskih igara u Sočiju. Britanska mezzosopranistica **Christine Rice**, čarobna Carmen Covent Gardena, koju smo imali prilike gledati i slušati na snimci iz Kraljevske operne kuće u 3D, rodnom iz Manchestera, nova je Giulietta u Metu. Nedavno, 16. prosinca prošle godine, prvi put je nastupila u Metropolitanu kao Hänsel u Humperdinckovoj operi *Ivica i Marica*. Željela se posvetiti znanosti, ali je

prevladala ljubav prema glazbi pa se upisala na Royal Northern College of Music i postala članica zbora festivala u Glyndebourneu. Četiri godine bila je članica Engleske nacionalne opere (ENO). Onda ju je na gostovanju u kazalištu La Monnaie u Bruxellesu u ulozi Barbare u *Katji Kabanovoj* zapazio umjetnički ravnatelj Covent Gardena Antonio Pappano i pozvao u Kraljevsku opernu kuću. Poznata je kao izvrsna interpretkinja Händelove glazbe, ali sve češće s jednakim uspjehom ulazi u tzv. standardni repertoar. Nicklaussea/Muzu pjeva mezzosopranistica iz podmlatka Metropolitanu **Kate Lindsey**, rođena u Richmondu, Virginia. Prvi put je u Metu nastupila 2005. u maloj ulozi Javotte u Massenetovoj *Manon*. U njemu je ostvarila desetak manjih i većih uloga, kao što su Cherubino u *Figarovu piru*, Hänsel u operi *Ivica i Marica*, Siebel u *Faustu*, Anije u *Titusu* (La clemenza di Tito) i bliži se stotom nastupu. Kao Nicklaussea/Muzu gledali smo je i slušali u *Met Live in HD*.

Operom ravna kanadsko-francuski dirigent **Yves Abel**, osnivač i umjetnički ravnatelj *Opéra Française* (Francuske opere) u New Yorku, koja predstavlja manje poznate francuske opere i praizvedbe francuskih opernih djela. Roditelj Yvesa Abela su francuski useljenici u Kanadu pa je on rođen u Torontu. Kao dijete je pjevao u dječjem zboru i pet je godina učio pjevanje, no kad je shvatio da neće moći biti ništa drugo doli karakterni tenor, odustao je. Odlučio je uzimati sate klavira, marljivo slušati snimke i, kako je rekao u jednom intervjuu, počeo dirigentsku karijeru pred ogledalom. U Metropolitanu je prvi put dirigirao u travnju 1994. *Seviljskim brijaćem*. Dirigirao je još *Carmen*, *Madame Butterfly*, *Kći pukovnije* i *Traviatu*, ukupno sedamdesetak puta. Od 2005. do 2011. bio je glavni gostujući dirigent Njemačke opere

u Berlinu, od ove je godine glavni dirigent Sjeverozapadne njemačke filharmonije. Vrlo uspješna karijera opernog i simfonijskog dirigenta u uglednim svjetskim opernim kućama i koncertnim dvoranama pribavila mu je 2009. odličje *Chevalier de l'ordre des Arts et de Lettres* (Vitez Reda umjetnosti i književnosti) koji dodjeljuje francuska vlada za zasluge na polju umjetnosti.

Režiju ove produkcije potpisuje ugledni američki redatelj klasičnih drama, **Bartlett Sher** (1959.), dugogodišnji umjetnički ravnatelj Intiman Theatrea u Seattlu i od 2008. rezidentni direktor Lincoln Center Theatra u New Yorku. Godine 2009. bio je dobitnik nagrade Tony i nagrade Drama Desk za režiju mjuzikla Rodgersa&Hammersteina *South Pacific* (Južni Pacifik) na Broadwayu nakon punih četrdeset pet godina. Na Salzburškim svečanim igrama 2008. postavio je Gounodovu operu *Romeo i Julija*. Shakespeareova drama *Cymbelin* u njegovoj režiji u New Yorku prva je američka produkcija Shakespeareova djela koja je izvedena u Royal Shakespeare Company. Velik uspjeh postigao je 2006. svojom prvom režijom u Metropolitanu – *Seviljskog brijača*, a tu smo izvedbu gledali i slušali u *Met Live in HD*. Slijedile su 2009. godine *Hoffmannove priče*, 2011. *Grof Ory* i 2012. *Ljubavni napitak*, koje smo također gledali u *Met Live in HD*. *The New York Times* ga je opisao kao „jednog od najoriginalnijih i najzbuđljivijih redatelja, ne samo u američkom kazalištu nego i u međunarodnom opernom svijetu“. *Hoffmannove priče* koncipirao je kao „magično putovanje na kojemu Hoffmann otkriva različite manifestacije svoje psihe“. Prema njegovoj zamisli „opera nije linearno pripovijedanje, nego je čine poetska predstavljanja duhovnih stanja glavnog junaka“.

Foto: Metropolitan opera

Kate Lindsey

E. T. A. HOFFMANN

Iznimno zanimljiv lik, mogli bismo reći gotovo personifikacija romantičara, pjesnik i pravnik, pisac, skladatelj, dirigent, karikaturist i slikar, Ernst Theodor Amadeus Hoffmann rođen je 1776. u Königsbergu. Po zvanju pravnik, a prema afinitetu pjesnik i glazbenik. Sklon neobičnim sadržajima i kao glazbenik pretežito lirik, Hoffmann je, unatoč vlastitim umjetničkim postignućima, među kojima se samo opera *Undina*, praižvedena 1816., donekle održala na repertoaru barem njemačkih opernih kuća, postao slavan kao glavni lik Offenbachove opere. Pravnička

E. T. A. Hoffmann

služba vodila ga je od Varšave do Berlina, gdje je umro godine 1822. Njegovo glazbeno stvaralaštvo ostvarivalo se između Bamberga, Dresdena i Leipziga, gdje je djelovao kao kapelnik. Skladao je jedanaest opera i dvije simfonije. Pisao je pjesme, novinske članke i kritike. Njegovo divljenje Mozartu bilo je tako veliko da je promijenio ime Wilhelm u Amadeus.

Ernst Theodor Amadeus Hoffmann stekao je međunarodni ugled kao pisac raznovrsnih pripovjedaka, u rasponu od vilinskih priča osebjuna šarma do morbidnih i grotesknih novela, koje podsjećaju na američkog romantičnog autora Edgara Allana Poea (1809-1849) i njegove *Priče o tajanstvenosti i mašti* (Tales of Mystery and Imagination), ali su bogatije u simbolizmu i psihološkom poniranju. Bio je ružan čovječuljak, ali s priličnim ljubavnim iskustvom. Volio je vesela društva, a piće mu je skratilo život na

četrdeset šest godina. Taj je Hoffmann glavni lik Offenbachove opere.

Naravno, Offenbach nije namjeravao portretirati pravoga Hoffmanna. On gotovo sigurno nije poznavao njegovu glazbu, nego je želio ocrtati svijet njemačkog romantizma kako ga je vidjela tadašnja Francuska. Bio je to svijet u kojemu se čudesna ili zatrovana bića kreću među sjenama, svijet napitnica i noći pod tamnim svodovima krčmi ispunjenih dimom, svijet u kojemu zlokobni doktor prolazi kroz zid, svijet s fantastičnim bićima, poznatim stvarima koje odjedanput dobivaju čarobnu moć, neobičnim stvorenjima koja poprimaju nove i neočekivane oblike – ukratko, svijet snova koji se neprestano strmoglavljuje iz stvarnosti u möru, i obratno. I to smjenjivanje, tako drago umjetnosti našega doba, čini tu operu iznimno zanimljivom.

Pjesnik Jules Barbier (1825-1901) i vrlo plodan libretist Michel Carré (1821-1872) uspjeli su zadržati tu karakteristiku Hoffmannova opusa i pretočiti je u libreto čije se tri priče temelje na pojedinim prizorima triju Hoffmannovih priča. *Der Sandmann* (Prodavač pijeska) – Olimpija, *Rat Krespel* (Savjetnik Krespel) – Antonija i *Die Geschichte von verlorenen Spiegelbilde* (Priča o izgubljenom odrazu u ogledalu) – Giulietta.

E. T. A. Hoffmann napisao je 1816. priču mračnog ugođaja *Nußacker und Mausekönig* (Razbiorah i mišji kralj) iz zbirke *Die Serapionsbrüder* (Serapionska braća), koju je Alexandre Dumas otac (1802-1870) preradio, a poslije slavni koreograf Marius Petipa (1818-1910) uobličio u baletnu priču o *Ščelkunčiku*. Čajkovski je za nju skladao glazbu i stvorio 1892. jedan od najpopularnijih i djeci osobito dragih baleta koji se u nas izvodi s naslovom *Orašar*. U istu zbirku priča nazvanih po sv. Serapionu posegnuo je u 20. stoljeću njemački skladatelj

Paul Hindemith (1895-1963). Prema prvoj njemačkoj krimi-priči, pripovijetki *Das Fräulein von Scuderi* (Gospođica von Scuderi) skladao je 1826. operu *Cardillac*. Talijanski skladatelj Ferruccio Busoni (1866-1921) skladao je 1912. svoju prvu, komično-fantastičnu operu *Die Brautwahl* (Izbor nevjeste) na osnovi Hoffmannove pripovijetke. Prema Hoffmannovim pričama *Der Sandmann* (Prodavač pijeska) i *Die Puppe* (Lutka), francuski skladatelj Léo Delibes (1836-1891) napisao je 1870. balet *Coppélia*. Sam je Hoffmann kao sedamnaestogodišnjak postao glavni junak Dumasova romana *La Femme au collier de velours* (Žena s baršunastom ogrlicom), objavljenog 1851., a iste su godine Barbier i Carré, služeći se tehnikom *flash back*, ispričali priču o trima Hoffmannovim ljubavima i demonima koji ih prate, i ta *drame fantastique* s naslovom *Les contes fantastiques d'Hoffmann* (Fantastične Hoffmannove priče) utemeljena na Hoffmannovim pričama izvodila se u pariškom Théâtru Odeon.

O SKLADATELJU

Isaac Eberst, čovjek mnogih zanimanja (knjigoveža, prevoditelj, izdavač, učitelj glazbe i skladatelj), rođen je u Offenbachu na Majni i prema mjestu rođenja uzeo je prezime Offenbach. Poslije je postao židovski kantor i naselio se u Kölnu, u kojemu mu se 20. lipnja 1819. rodio sin Jakob. Zamoljen jednom prigodom da ukratko iznese svoj život, Jakob je, tada već Jacques, napisao:

„Svirao sam pomalo sve instrumente, najviše violončelo. S trinaest godina došao sam u Pariz i upisao se na Konzervatorij, postao čelist u Opéri-Comique i poslije prvi kapelnik u Comédie-Française... Prešutjet ću brojne uspjehe i nekoliko poraza. Uspjeh me nije učinio oholim, poraz me nije obeshrabrio.

Moj veliki porok je neprekidni rad pa me neobično žalosti kad pomišljam na one koji ne vole moju glazbu... No uvjeren sam da će me usprkos tome i na samrti opsjedati neka glazbena ideja...”

Slavni talijanski skladatelj Luigi Cherubini (1760-1842), prvi glazbenik koji je dobio naslov *Commandeur de la Légion d'honneur* (Zapovjednik Legije časti), od 1822. upravitelj pariškog Konzervatorija, poznat po svojoj strogosti, toliko je bio zadivljen Jakobovim sviranjem violončela da ga je primio na Konzervatorij iako je bio stranac. Zbog iznimnog vladanja instrumentom, poslije su Offenbacha nazivali „Liszt violončela”. Nastupao je s velikim pijanistima svojega vremena, mladim Antonom Rubinsteinom (1829-1894), Franzom Lisztom (1811-1886), Felixom Mendelssohnom (1809-1847) i

Jacques Offenbach

Friedrichom von Flotowom (1812-1883). Njegovu umijeću sviranja divila se i engleska kraljica Victoria. Godine 1844. prešao je na katoličku vjeru.

Već 1837. pariški je tisak objavio da „Jacques Offenbach redovito prije doručka sklada tri valcera, poslije ručka po jednu mazurku, a vrijeme između dva obroka rezervirano je za četiri galopa“.

Nakon godina sviranja u orkestru pariške Opére-Comique, nakon uspjeha što ga je postizao svojim valcerima, polkama i mazurkama dok još nije bio navršio ni dvadeset godina, nakon što je od 1850. bio šef orkestra Comédie-Française i ravnao scenskom glazbom i pjesmama koje je većim dijelom sam skladao, Jacques Offenbach je napokon uspio dobiti vlastito kazalište, Théâtre des Bouffes-Parisiens, i u njemu realizirati svoju koncepciju glazbenog teatra. Bilo je to u doba velike Svjetske izložbe 1855. godine. Drugo carstvo Louisa Napoleona (1808-1873) koji je vladao kao Napoleon III., dobilo je svojega glavnog zabavljača koji je bio i genijalni satiričar.

U nepunih trideset godina Offenbach je napisao stotinjak opereta. Među njima njegov prvi veliki uspjeh, 1858. praizveden *Orphée aux enfers* (Orfej u podzemlju), zatim 1864. *La belle Hélène* (Lijepa Helena), 1866. *La vie parisienne* (Pariški život) i 1868. *La Périhole* vrhunska su ostvarenja te vrste. Bez njih bi bilo teško zamisliti Sullivana, Bernsteina, Lehára, Portera. Naturalizirani Francuz postao je tako glavni ismjeivač društva svoje novostečene i obožavane domovine.

Offenbacha su cijenili veliki umovi. Tako je veliki njemački filozof i klasični filolog Friedrich Wilhelm Nietzsche (1844-1900) u pismu prijatelju, oduševljen Offenbachovim operetama, pisao kako Offenbach „u svakome djelu postiže stanje razuzdane

bufonerije, ali u granicama klasičnog ukusa, apsolutno logično i pri tome u originalnom pariškom duhu“. Ističe da je taj „nadareni stvor imao sreću da privuče najtalentiranije libretiste Pariza, Halévyja i Meilhaca“ pa su tekstovi njegovih djela „čarobni i vjerojatno su jedino što je na polju muzičke scene učinjeno u prilog poeziji“.

Onda je Carstvo propalo, a uspostavom Republike Offenbach je postao gotovo nepoželjan. U novim se uvjetima nije znao snaći, čak je bio prisiljen napustiti Francusku. Od propasti ga spašava turneja po Americi koja će mu donijeti tolik prihod da će moći ostvariti posljednji veliki san maštovitog dječaka iz Kölna: obnovu karnevala, mnogo maski, lutaka i fantazije, svega onoga što želimo a nikada ne dosežemo. A građu za ostvarenje tih djetinjih sanjarija ostarjelog skladatelja dao je njemački romantičar E. T. A. Hoffmann. Dobio je tekst koji ga je mogao nadahnuti da ostvari glazbu kakvu je već dugo želio, naslućujući u sebi smisao da izrazi intimnije i kompleksnije sklonosti nego što su persifliranje i britko kritiziranje hipokritskog naličja buržuskog morala iz vremena Drugoga Carstva. Vratio se sebi, progovorio iskreno i neposredno o vlastitom intimnom biću i u glazbi izrazio srodnost s Hoffmannovim lutalačkim traženjem, koji je pak svoj tragični život posvetio čežnji za istinitom dobrotom, ljudskom ljubavi i smislom. Traženje i nenalaženje izvanjski su motivi ovoga djela, a temelj mu je neuništivost ljudske težnje. Umor i neuspjeh mogu svladati čovjeka, ali nakon svega preostaje želja koja znači stalni poticaj, nadu i opravdanje. Izbor između lažne ljubavi koja se iskazala u svoj svojoj bijedi i prave ljubavi koja se očituje u umjetnosti što uzdiže čovjeka – nije li to zavjet glazbenika koji je pokušao, ovaj put uspješno, pokazati da ispod parodije

i ironije u njemu treba potražiti nježnost i melankoliju. No Offenbachu nije bilo suđeno da svoje djelo vidi na sceni. Ostavio ga je samo u glasovirskom izvodu. Prema nekim izvorima, orkestrirao je prolog i prvi čin. Drugi navode da nije čak potpuno završio ni četvrti ni peti čin u glasovirskom izvodu. A kako bi opera zvučala da je Offenbach poživio, teško je reći, jer je poznato da je on završni oblik svojim djelima davao tek poslije premijere, nakon što bi osluškivao reakcije publike. Poslije njegove smrti *Hoffmannove priče* instrumentirao je skladatelj Ernest Guiraud (1837-1892), rođen u New Orleansu, 1859. godine dobitnik glasovite nagrade Prix de Rome, koji je skladao i recitative u *Carmen*. Jacques Offenbach umro je u Parizu 5. listopada 1880. godine.

Muzikolog Fritz Oeser (1911-1981) pripremio je 1976. godine kritičko izdanje djela, oslanjajući se na izvorne vokalne dionice i na skladateljve skice.

Suvišno je reći da je opera u različitim izvedbama poprimala razne oblike, budući da nije bilo definitivne partiture. Tako je Gustav Mahler (1860-1911) za svojega ravnanja bečkom Dvorskom operom od 1897. do 1907. za izvedbu u Beču izbacio prolog i epilog, a Hans Gregor (1866-1945), kao upravitelj berlinske Komische Oper (Komične opere), u izvedbu je pak 1905. vratio arije Coppéliusa i Dappertutta. Treba dodati da je glazbu za poznatu Dappertuttovu ariju „Scintille, diamant“ Offenbach izvorno skladao za operetu (opéra féerie) *Le Voyage dans la Lune* (Put na Mjesec) i nema valjanog dokaza da je sam odlučio uporabiti je u *Pričama*.

Offenbach je skladao i više od pedeset popijevaka na tekstove Alfreda de Musseta, Théophila Gautiera i Jeana de La Fontainea i deset na njemačke tekstove. Prema klavirskim izzacima njegovih opereta, francuski skladatelj

i dirigent Manuel Rosenthal (1904-2003) pripremio je orkestralnu obradu i sastavio balet *Gaité parisienne* (Pariške radosti).

O DJELU

Offenbachu je bilo pedeset osam godina kad je 1877. počeo raditi na *Hoffmannovim pričama*. Bio je već star i pogrbljen i nije više skladao začuđujućom brzinom okružen veselim društvom. Kad je naposljetku našao jedini mogući operni sadržaj za ono razdoblje u razvoju francuske opere, koji bi uz to odgovarao i njegovu senzibilitetu – a to nije mogla biti ni herojska „velika opera“ ni dramska ljubavna priča – Offenbach se dao na posao radeći polako i u samoći. Više nije bio „enfant terrible“ francuske glazbe, nego ugledna osoba, čije su se *Hoffmannove priče* očekivale sa zanimanjem. I dok su ga prije zaokupljale ponajprije operete u kojima je ironizirao i aktualnim mjerilima izvrgavao ruglu pretjeranu patetičnost i dotrajalost onih ideala koje je nadahnula romantičarska težnja prema klasičnim uzorima, u svojem kapitalnom djelu, operi *Hoffmannove priče*, potvrdio se kao žrtva onih istih sentimentalnih i klasičnih europskih ideala koje je duhovito izrugao. Bio je to dokaz istinske stvaralačke snage, iznimne vrijednosti i neposrednosti ambicioznog i spontanog nadahnuća. Kao jedna od najšarolikijih i najsadržajnijih opera, to kapitalno Offenbachovo djelo progovara i danas dojmljivom snagom o osnovnim motivima i pokretačima ljudske ljubavi i života.

Offenbach je predvidio da četiri uloge demona, simbola zla, koji upropaštavaju Hoffmannov život, otimajući mu ljubav (ili spašavaju njegov poetski genij od njih?) pjeva isti glas, baš kao što je zamislio da ista pjevačica pjeva njegove četiri ljubavi. No kako je vrlo teško naći pjevačicu koja to može,

uobičajilo se da ta četiri lika tumače tri ili dvije pjevačice. Prvi zao duh u operi je savjetnik Lindorf, koji će mu preoteti Stellu, glasovitu pjevačicu, utjelovljenje svih Hoffmannovih ljubavi. Prva Hoffmannova ljubav je Olimpija, mlada djevojka bez glave, glas bez duše, a ne tek lutka. Druga je Antonija, najbliža njegovu idealu, glazbenica, ali i žena opsjednuta i razorena fiksnom idejom i beskonačnom ambicijom, a ne tek sušičava slabost. Treća je kurtizana koja prodaje ljubav. Coppélius, partner znanstvenika Spalanzanija, s kojim je izradio lutku, a poslije ju je razbio, drugi je demon na Hoffmannovu putu. Dr. Miracle je treće utjelovljenje Hoffmannova demona, a čarobnjak Dappertutto, koji vlada ljudima tako da krade njihov odraz u ogledalu, u čijoj je vlasti Giulietta, četvrti.

Offenbach je tako stvorio vlastiti stil, kombinaciju stvarnosti i fantastike,

romantičnog i grotesknog. Nije on bio ni melodijski ni harmonijski inovativan, ali je odgovarao karakteru djela i njegovim specifičnim zahtjevima. *Hoffmannove priče* zaintrigirale su i filmske umjetnike pa je 1916. nastao nijemi film s tom temom. Mnogo poznatiji je britanski film Michela Powella i Emerica Pressburgera iz 1951. godine. Hoffmann je pjevao američki tenor Robert Rounseville, a okupio je i vrsne baletne umjetnike: britansku balerinu i glumicu Moiru Shearer, australskog plesača, glumca, redatelja i koreografa Roberta Helpmanna, glasovitog ruskog plesača i koreografa Léonidea Massinea, francusku balerinu, glumicu, slikaricu, kiparicu i književnicu, čerkesku aristokratkinju Ljudmilu Čerinu. Sudjelovala je i engleska glumica Pamela Brown. Glazbom je dirigirao sir Thomas Beecham.

PRAIZVEDBA

Offenbach je privukao pozornost upravitelja Opére-Comique Léona Carvalha (1825-1897) pa je bilo predviđeno da će se *Hoffmannove priče* u njoj praižvesti. To je značilo da će opera biti skladana u žanru *opére comique* i imati govorni tekst. Offenbach se složio da se predviđeni recitativi za tu prigodu zamijene govornim tekstom. *Hoffmannove priče* praižvedene su 10. veljače 1881. u pariškoj Opéri-Comique. Treća priča – *Giulietta* – tada nije bila izvedena, a poznata barkarola prešla je u drugu priču o Antoniji. Inače, barkarolu je Offenbach izvorno skladao kao pjesmu duha u romantičnoj operi *Rajnske vile*, praižvedenoj 1864. u bečkoj Dvorskoj operi. Dvanaest godina poslije u izvedbama se našao i taj čin. On je obično uvršten između priče o Olimpiji i priče o Antoniji, i tako se najčešće opera u dvadesetom stoljeću izvodila. No sve se češće priča o Giulietti izvodi kao treća, kako su to zamislili Offenbach i njegovi libretisti. Promijenjen je kraj priče o Giulietti. Ona se ne otruje otrovom koji je Dappertutto namijenio Niklausseu, nego odlazi sa slugom Pittichinacciom.

Na praižvedbi je poznata francuska sopranistica **Adèle Isaac** (1854-1915) pjevala Olimpiju, Antoniju i Stellu. Hoffmanna i četverostruku ulogu demona interpretirali su također glasoviti francuski pjevači druge polovice devetnaestog stoljeća, tenor **Jean-Alexandre Talazac** (1851-1896), poznat kao pjevač čistog i sjajnog glasa s razvijenim osjećajem za stilske odrednice glazbe i bas-bariton **Émile-Alexandre Taskin** (1853-1897). Dirigirao je **Jules Danbé** (1840-1905) koji je ravnao praižvedbama mnogih francuskih opera. Opera se već u listopadu 1882. izvela u Fifth Avenue Theatreu u New Yorku; u travnju 1907. izvedena je u Adelphi Theatreu u Londonu, a 1910. u Covent Gardenu pod

ravnanjem Thomasa Beechama. Slavna izvedba djela bila je 1958. u berlinskoj Komische Oper u režiji poznatog austrijskog redatelja, najvažnijeg predstavnika tzv. *Regietheatera*, Waltera Felsensteina (1901-1975).

HOFFMANNOVE PRIČE U METROPOLITANU

Prva izvedba *Hoffmannovih priča* u Metropolitanu bila je na matineji 11. siječnja 1913. u sjajnoj podjeli uloga. Tri su slavne pjevačice, njemačka sopranistica **Frieda Hempel** (1885-1955), švedsko-američka mezzosopranistica **Olive Fremstad** (1871-1951) i španjolska sopranistica **Lucrezia Bori** (1887-1960), pjevale Olimpiju, Giuliettu i Antoniju. Hoffmann je bio manje poznati talijanski tenor **Umberto Macnez** (1883-1947). Četiri su basa pjevala demona, među njima slavni Poljak **Adamo Didur** (1874-1946) i Francuz **Léon Rothier** (1874-1951) koji su nastupili kao Coppélius i Dr. Miracle. Dirigirao je tada vrlo poznati talijanski dirigent **Giulio Polacco** (1885-1944).

Nova produkcija bila je 1924. godine. Hoffmann je bio slavni Španjolac Miguel Fleta, Lucrezia Bori pjevala je Giuliettu i Antoniju, a Giuseppe de Luca Coppéliusa, Dappertutta i Dr. Miraclea. Zvezdani sjaj te nove produkcije upotpunio je Lawrence Tibbett u manjoj ulozi Schlémila. I nova produkcija 1955. okupila je zvijezde. Pjevali su Richard Tucker, Roberta Peters, Risé Stevens, Lucine Amara, Martial Singher, a dirigirao Pierre Monteux. Plácido Domingo bio je Hoffmann u novim produkcijama opere 1973. i 1982. i on je najčešće – 32 puta – tumačio Hoffmanna u povijesti Metropolitanu, više od Nikolaja Gedde koji ga je pjevao 23 puta. Godine 1973. Joan Sutherland tumačila je sva četiri ženska lika, a Thomas Stewart sva četiri

demona. Godine 1982. dirigirao je Riccardo Chailly. Jedini hrvatski umjetnik, točnije umjetnica, koja je nastupila u Metropolitanu u *Hoffmannovim pričama* bila je **Biserka Cvejić**. Pjevala je pet puta Giuliettu u izvedbama opere u sezoni 1964./1965. s Geddodom i Johnom Alexanderom, Jeannette Scovotti i Lucine Amara pod ravnanjem Silvija Varvisa. Jedna je predstava radijski prenesena i nju je reproducirao tadašnji Radio Zagreb 5. lipnja 1966. Opera je do sada u Metropolitanu izvedena više od 250 puta.

Nikolaj Gedda i Biserka Cvejić u Metropolitanu 1964.

HOFFMANNOVE PRIČE U HRVATSKOJ I HRVATSKI UMJETNICI U NJOJ

Prva izvedba *Hoffmannovih priča* u Hrvatskoj bila je pri kraju drugog razdoblja djelovanja zagrebačke Opere, 19. travnja 1902. u Hrvatskom zemaljskom kazalištu u Zagrebu. Dirigirao je ravnatelj Opere **Nikola Faller** (1862-1938), a režirao redatelj otmjena stila **Václav Anton** (1850-1917). Zaslužni **Ernesto Cammarota** (1859-1934) bio je Hoffmann, a dvije vrhunske umjetnice **Marija Freudenreich** (1863-1944) i **Irma Polak** (1875-1931) pjevale su Olimpiju i Giuliettu. Češki bas **Eduard Aschenbrenner** (1857-1921), koji je bio i član praškog Národnog divadla, a tada u angažmanu u zagrebačkoj Operi, pjevao je četiri uloge demona. Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku prvi put je operu uvrstilo na repertoar 1. listopada 1911., a poslije je imalo izvrsnog Hoffmanna Stanislava Jastrzebskog.

U trećem i do sada neprekinutom razdoblju djelovanja zagrebačke Opere, uz Irmu Polak dvije su velike osobnosti nastupile u toj operi: nenadmašna Maja de Strozzi pjevala je Olimpiju i Antoniju, a Marko Vušković uloge demona. Zanimljivo je da je pjevajući sva tri glavna ženska lika gostovala Blaženka Krnic, koja je ostvarila respektabilnu karijeru u Njemačkoj kao Beatrix Kernic i nastupala na Bayreuthskim svečanim igrama,. Veliki interpreti likova u operi između dva svjetska rata bili su tenor Josip Rijavec i bas Josip Križaj. Dirigirali su Krešimir Baranović i Lovro pl. Matačić. Obnovom 1947. dirigirao je Berislav Klobučar, a **Tomislav Neralić** i Dragica Martinis bili su najistaknutiji interpreti. Obnova djela u zagrebačkoj Operi 1975. bila je u nadahnutoj režiji Božidara Viočića pod ravnanjem Jovana Šajnovića s potresnim

Marko Vušković

Hoffmannom Krunoslava Cigoja i briljantnom Olimpijom Nade Ruždjak.

Opera Narodnog kazališta „Ivan Zajc“ u Rijeci uvrstila je na repertoar *Hoffmannove priče* 25. svibnja 1956. Dirigirao je Boris Papandopulo,

a režirao Dinko Svoboda. Poznati bariton Milan Pichler pjevao je sva četiri lika demona. Splitska je publika prvi put slušala *Hoffmannove priče* godine 1913. na gostovanju ansambla zagrebačke Opere. Splitski operni ansambl operu je uvrstio na repertoar 12. travnja 1990. Vrlo uspješnu izvedbu realizirao je dirigentsko-redateljski par Loris Voltolini i Krešimir Dolenčić, koji je ostvario i ljubljansku izvedbu, s kojom je 1992. u Zagrebu gostovala ljubljanska Opera. Hrvatski su umjetnici najviše pjevali u *Hoffmannovim pričama* u Bečkoj državnoj operi. Kad su se počele nakon Drugoga svjetskog rata opet izvoditi (bile su zabranjene od 1938. kad je Austrija pripojena Njemačkoj), na premijeri u listopadu 1945. Tomislav Neralić je pjevao Schlémila. Zatim je 42 puta pjevao Lindorfa/Coppéliusa/Dr. Miraclea/Dappertutta. Neralić je te uloge pjevao i za svojega četrdesetogodišnjeg angažmana u Njemačkoj operi u Berlinu. U Beču je Sena Jurinac 47 puta nastupila kao Antonija i Stella, a 22 puta kao Giulietta. Antoniju i Stellu pjevala je i Dragica Martinis, a Giuliettu Đurđa (Georgine von) Milinković. Biserka Cvejić pjevala je Glas majke, a izvedbama je ravnao Berislav Klobučar. U praškom Národnom divadlu za svojega jednogodišnjeg angažmana u sezoni 1908./1909. četverostruku ulogu demona pjevao je **Marko Vušković**.

Nakladnik

Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog

Za nakladnika

Dražen Sirišćević, ravnatelj

Producentica programa

Ivana Kostešić

Urednica

Ivana Kostešić

Tekst

Marija Barbieri

Oblikovanje i grafička priprema

Intergrafika TTŽ d.o.o.

Lektorica

Rosanda Tometić

Tisak

Intergrafika TTŽ d.o.o.

Naklada

350 kom.

Cijena

20 kn

www.lisinski.hr

The Met
ropolitan
Opera **HD**
LIVE

METROPOLITAN
U LISINSKOM

The Metropolitan
Opera

P. I. Čajkovski:

JOLANTA

B. Bartók:

DVORAC MODROBRADOG

22. veljače 2015., 18:30 sati

Dirigent: **Valerij Gergijev**

Uloge: **Anna Netrebko** (Jolanta), **Piotr Beczala** (grof Tristan Vaudémont), **Alexey Markov** (Robert), **Elchin Azizov** (Ibn-Hakia), **Alexei Tanovitski** (kralj René); **Nadja Michael** (Judita), **Mikhail Petrenko** (Modrobradi)

Mariusz Treliński, umjetnički direktor varšavske Poljske nacionalne opere, prvi put nastupa u Metu s dvije rijetko izvođene jednočinke: romantičnom bajkom *Jolanta* o psihološkom buđenju slijepice princeze P. I. Čajkovskog i Bartokovim uznemirujućim *Dvorcem Modrobradog* u kojem novopečena mladenka Judith mora otvoriti sedam zaključanih vrata da bi otkrila svu dubinu muževih mračnih tajni. Valerij Gergijev dirigira izvedbom koja je producirana u suradnji s Teatrom Wielki - Poljska narodna opera. Anna Netrebko u glavnoj ulozi Jolante, Piotr Beczala i Alexey Markov kao Vaudémont i Robert, dva rivala za njezinu ljubav. Nadja Michael pjeva glavnu ulogu Judith u *Dvorcu Modrobradog*, a Mikhail Petrenko njezinog misterioznog i opasnog novog muža.

The Metropolitan Opera

spenzori Koncertne dvorane
Vatroslava Lisinskog:

GRAD ZAGREB

CROATIA OSIGURANJE
osiguranje 1864

Večernji list

Zagreb
moj grad